

ეკლესიის ინსტიტუციური და ქარიზმატული ასპექტები

გოჩა ბარნოვი*

საეკლესიო ცხოვრების მანძილზე დროდადრო ყოფილა დისკუსია ეკლესიის ინსტიტუციურ და ქარიზმატულ ასპექტებს შორის განსხვავებაზე. ზოგჯერ ეს დისკუსიები საკმაოდ შორსაც წასულა სარწმუნოების, მსახურებისა და საეკლესიო ზომიერების ხარჯზე. ზოგჯერ განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ეკლესიის ინსტიტუციურ მხარეს ანიჭებენ მისი წევრების ქარიზმის ხარჯზე, ხანაც ქარიზმას ინსტიტუციის ხარჯზე, რის შედეგადაც წარმოიშვება სხვადასხვა დავები თუ განხეთქილებები. მაგრამ, მთელი ამ საეკლესიო ცხოვრების გამოცდილებამ ერთი რამ აჩვენა, რომ ეკლესიის ინსტიტუციური და ქარიზმატული განზომილებების განსხვავებაზე საუბრისას აუცილებლად უნდა გავითვალისწინოთ ის, რომ ერთი და მეორეც ქრისტოლოგიისა და პნევმატოლოგიის ერთიანობის პრინციპს ეფუძნება. ეს თეოლოგიური ერთობა აუცილებელი წინაპირობაა და ამავე დროს, სარწმუნო გარანტი ამ ასპექტების უწყვეტი ფუნქციონირებისათვის.

ინსტიტუციისა და ქარიზმის ასპექტები განსხვავდება ერთმანეთისაგან. ინსტიტუცია ყოველთვის დროსა და სივრცეში იზადება და შესაბამისად ექვემდებარება დროით და სივრცით შემოსაზღვრულობებს. რაც შეეხება ქარიზმას, ის არაა დამოკიდებული არც დროზე და არც სივრცეზე; მისი გამოვლენისას ის მჭიდრო კავშირშია ამ ინსტიტუციასთან; მაგრამ, თავისთავად ქარიზმა დროითაც და სივრცითაც შემოსაზღვრავია, და დაუტევნელი ნებისმიერ ინსტიტუციაში. ქარიზმატული ერთობა ინსტიტუციით ვერ შემოსაზღვრება, თუმცა ისტორიაში მისი ფლობისათვის საჭიროა ინსტიტუცია. ამგვარად წარმოიშვება ინსტიტუციისა და ქარიზმის სინთეზის აუცილებლობა ან ქარიზმის ინსტიტუციო-

* სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის თეოლოგიის ფაკულტეტის დეკანი, პროფესორი. g.barnovi@sabauni.edu.ge

ნალიზაციისა. ეკლესია მოქმედებს ისტორიაში, როგორც ინსტიტუციონალიზებული ქარიზმატული ერთობა. შესაბამისად, ინსტიტუციაც და ქარიზმაც თანაარსებობენ ეკლესიაში. საჭიროა მხოლოდ, მორწმუნეების, და განსაკუთრებით სასულიერო პირების მხრიდან წონასწორობის ანუ ბალანსის დაცვა ინსტიტუტსა და ქარიზმას შორის, რითაც ვფიქრობთ თავიდან ავიცილებთ ყოველგვარ გადახრას რომელიმე მიმართულებით, მათი ჰარმონიული თანამოქმედებისათვის.

ჯერ კიდევ, ძველი აღთქმის ეპოქაში ინსტიტუციის წარმომადგენლებად მიიჩნეოდნენ მღვდლები, ხოლო პიროვნული ქარიზმისა კი წინასწარმეტყველები. მსგავსი მდგომარეობაა ეკლესიაშიც. მღვდლებს აქვთ ინსტიტუციონალიზირებული ქარიზმა, რომელიც ხელდასხმით მიეცემათ, მაგრამ არიან ქარიზმატული ადამიანებიც საკუთარი პიროვნული არაინსტიტუციონალიზირებული ქარიზმით, რაც სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ სასულიერო პირები მხოლოდ ინსტიტუციონალიზირებულ ქარიზმას ფლობენ, არც იმას, რომ არახელდასხმული ქარიზმატულები არ ფლობენ იგივე ქარიზმას. ამასთან, ეკლესიის მთელი სავსება ანუ საეროელებიც და სასულიერო პირებიც, მამაკაცებიც და ქალებიც შეადგენენ „სამეფო სამღვდელოებას“¹, რომელიც თავის მხრივ ეკლესიას, როგორც ინსტიტუტს, ეკუთვნის, აქვს ქარიზმატული ხასიათი და სამისიონერო დანიშნულება.

ქარიზმის და ზოგადად, ქრისტიანული ჭეშმარიტების ინსტიტუციონალიზაციით გარკვეული სახის პრობლემები იქმნება. ჭეშმარიტება, რომელიც ინსტიტუტის საზღვრებში ადამიანური საშუალებებითა და სქემებით გამოიხატება, გარკვეულწილად იგივედება ზოგიერთ მათგანთან. ამასთანავე, ცხოვრება, რომელიც ინსტიტუციებში ვითარდება, რაღაც დონეზე კარგავს უშუალოებასა და თავისუფლებას. ამან კი შეიძლება გარკვეულწილად შე-

¹ 1 პეტრე 2. 9: „ხოლო თქვენ ხართ რჩეული მოდგამა, სამეფო სამღვდელოება, ნიღბვედრი ხალხი, რათა ყველას აუწყოთ მისი სიქველე, ვინც სიბნელიდან გამოგინმთ, რომ გეხილათ მისი საოცარი ნათელი“.

აფერხოს მორწმუნეების წინსვლა ქრისტიანთა თავისუფლებაში ან შეცვალოს ქრისტიანობის სულისკვეთება. ცნობილია, რომ ინსტიტუციის როლის ცალმხრივად წარმოჩენა და მასზედ ხაზგასმა ფუნდამენტალიზმის საფრთხეებსა ქმნის, მაშინ, როცა ქარიზმის განსაკუთრებულად გამოყოფა საეკლესიო ცხოვრების ერთობას უქმნის პრობლემებს და არანაკლებ საფრთხეებს შეიცავს ე. წ. ქარიზმატული ერესებისათვის. ქარიზმას დიდი მნიშვნელობა აქვს საეკლესიო ცხოვრებისათვის. მის გარეშე წარმოუდგენელია საეკლესიო ცხოვრება, მაგრამ, თავის მხრივ არანაკლები მნიშვნელობისაა ინსტიტუცია იმავე ეკლესიის ისტორიული ერთობისათვის. შესაბამისად, მხოლოდ ჰარმონიული კავშირი ქარიზმასა და ინსტიტუტს შორის იძლევა მყარ გარანტიას ეკლესიის ჭეშმარიტების დაცვისათვის. მაგალითისთვის ვიტყვით მე-11 საუკუნის პერიოდს, როდესაც საეკლესიო ინსტიტუტებზე გადამეტებული აქცენტის ეპოქაში, სვიმონ ახალი ღვთისმეტყველი და განსაკუთრებით მისი მოწაფე ნიკიტა სტიტატე ცდილობენ ეკლესიის ქარიზმატული ხასიათის წინ წამოწევენ და დადგენილი საეკლესიო ინსტიტუციების ეჭვის ქვეშ დაყენებას, როდესაც ისინი არ ფლობენ შესაბამის ქარიზმას. ნიკიტა სტიტატესთან ინსტიტუცია იმგვარად უკავშირდება ქარიზმას, რომ, როდესაც ეს უკანასკნელი არ არსებობს ან დაკლებულია, მისი მატარებელი „სახელ-მტყუვარად“ იწოდება. მაგალითისთვის, ნებისმიერი ხარისხის კლერიკოსი, რომელსაც ამ სამღვდლო ხარისხის შესატყვისი მაღლი არ აქვს, არის „სახელ-მტყუვარი“, მიუხედავად იმისა, რომ მას კანონიკური ინსტიტუციური ხელდასხმა აქვს მიღებული. უკიდურესია მისი მოსაზრება, რომ თუ ვინმე ფლობს რომელიმე სამღვდლო ხარისხისათვის აუცილებელ ქარიზმას, მაშინ მას აქვს ამ სამღვდლო ხარისხის შესატყვისი ღირსება, პატივი (აქსიომა), მიუხედავად იმისა, რომ არ მიუღია ადამიანებისაგან ინსტიტუციური გამორჩევა². ამ მო-

² Σπηθάτου Ν., Περὶ οὐρανίου καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, Π. Χρήστου Μυστικὰ Συγγράμματα, Θεσσαλονίκη, 1957, 77-79.

საზრებისათვის ნიკიტა სტიტატე პავლე მოციქულს იმონმებს: „ნუ უდებ-ჰყოფ, რომელი-ეგე არს შენ თანა მადლი, რომელი მოგეცა შენ წინაწინარმეტყველებითა დასხმითა ჴელთა ხუცობისათა“³. პიროვნების მხრიდან ქარიზმისადმი დაუდევრობა, რომელსაც რაიმე ინსტიტუციური პოზიცია აქვს ეკლესიაში, ამცირებს მის ამ ინსტიტუციურ თვისებას. თუმცა, პავლეს ამ ფრაგმენტში ნათლად ჩანს პიროვნული ქარიზმის პირდაპირი კავშირი ინსტიტუციონალიზირებულ ქარიზმასთან. თუკი ეკლესია არის „სუეტი და სიმტკიცე ჭეშმარიტებისა“⁴, მაშინ ეკლესიასთან თანაზიარება ჭეშმარიტებასთან თანაზიარების ტოლია ანუ არის თანაზიარება ეკლესიის განმალმრთობელ მადლთან. აქვე შევნიშნავთ, რომ ინსტიტუციაში ადამიანი ჩართულია როგორც ინდივიდი, ქარიზმამაჰი კი როგორც თავისუფალი პიროვნება; თუმცა, ისტორიული რეალობისათვის ორივე აუცილებელია – ინსტიტუციაც და ქარიზმაც; ორივე ერთად ქმნის გარანტიას ჭეშმარიტებისა და მისი დიაქრონული ტრადიციისათვის. ამისათვის კი აუცილებელია ინსტიტუციისა და ქარიზმის დაბალანსებული ერთობა. რა იგულისხმება ამ ბალანსში? ადამიანი არ უნდა გაიჭყლიტოს ინსტიტუციაში როგორც ინდივიდი; ის, როგორც თავისუფალი პიროვნება, უნდა გაიხსნას სულიწმიდისეულ თავისუფლებაში, რაც ნიშნავს პიროვნების ამალლებას ინსტიტუციიდან ქარიზმამდე (მადლამდე) და ადამიანის, როგორც ჰიპოსტასის სტადიას.

აღმოსავლეთის ეკლესიაში არასოდეს განიხილებოდა ინსტიტუციასა და ქარიზმას შორის რაიმე მკვეთრი უთანხმოება (ანტითეზა) ანუ ეკლესიის ინსტიტუციონალურ და ქარიზმატულ ხასიათებს შორის. არ შეიძლება ეკლესიის მხოლოდ როგორც ინსტიტუციონალიზირებულ ისტორიულ ერთობად განხილვა, არც მხოლოდ ქარიზმატულ ზიარებით ერთობად (პროტესტანტები); თუმცა, ინსტიტუციასა და ქარიზმას შორის ურთიერთმიმართებასთან დაკავშირებით მართლმადიდებლურ სამყაროშიც გხვდება

³ 1 ტიმ. 4. 14.

⁴ 1 ტიმ. 3. 15.

გარკვეული წინააღმდეგობები; ხდება მინიშნებები ხან ერთის და ხანაც მეორის უპირატესობის თუ ეფექტურობის შესახებ.

ვთქვით, რომ შეუძლებელია ეკლესია მეტად ორგანიზებულ ერთობად მივიჩნიოთ თავისი სტრუქტურებითა და მმართველობით, და ნაკლებად ქარიზმატულ სხეულად, თანაზიარებად, ერთობად, როგორც ეკლესიის წევრების ნიჭების ნაცვალებად.

იგივე შეიძლება ვთქვათ ქარიზმატულობის შესახებ. სამრევლო და მონასტრული ცხოვრების გაძლიერებისა და გამოცოცხლების პერიოდში ეკლესიის ინსტიტუციური განზომილება უკანა პლანზე გადავიდა ან საერთოდ გამოუყენებელი გახდა. შესაბამისად, ჩნდება იმის საშიშროება, რომ საეკლესიო დამონმება ერთგვარ იდეოლოგიად გადაიქცეს, ანუ ორთოლოქსიისა და ორთოპრაქსიის ერთადერთი რევიზიის მქონედ ვინმე წარჩინებული (ქარიზმატული). მაგრამ, საეკლესიო ტრადიცია და პატერიკული ლიტერატურა საპირისპიროს ამტკიცებს: არ არსებობს რაიმე დაპირისპირება ინსტიტუციასა და ქარიზმას შორის, არამედ თანაარსებობა და თანამოქმედება, არსებობს ურღვევი ერთობა მათ შორის. ერთიც და მეორეც, და პლუს სხვა საეკლესიო მსახურებებზე არის სულიწმიდის განუზომელი საჩუქრები. ჯამში ეკლესია არის ქარიზმატული ინსტიტუტია – ესაა თავად ეკლესია, დოგმები, მსოფლიო და ადგილობრივი კრებების კანონები, საეკლესიო ტრადიცია და სწავლება, საიდუმლოებები, წმინდანთა ცხოვრება, მოღვაწეობის სხვადასხვა ფორმები, ყველაფერი ერთად წარმოადგენენ ქარიზმატულ ინსტიტუტს.

ეკლესიოლოგია ვერ იქნება ქრისტოლოგიისაგან დამოუკიდებელი. რა იძლევა ამის საფუძველს? პავლე მოციქულის თეოლოგია: „თქვენ ხართ ჴორცნი ქრისტესნი და ასონი ასოთა მისთაგანნი“⁵; „...აღვასრულებ დაკლებულთა მათ ჭირთა ქრისტესთა ჴორცითა ჩემითა გუამისათვს მისისა, რომელ არს ეკლესიაჲ“⁶. პავლესთან ცალსახად ვხედავთ საეკლესიო ერთობის სამ ნიშანს, ესენია: მისი

⁵ 1 კორ. 12. 27.

⁶ კოლ. 1. 24.

წევრების ლიტურგიკული ერთობა, ქარიზმებისა (ნიჭების) და მსახურებების მრავალფეროვნება და სიყვარულისმიერი ურთიერთობა ქრისტესა და მისი სხეულის წევრებთან. რეალურად, ესაა ქრისტეცენტრული ეკლესიოლოგია. ეკლესია ევქარისტიული ერთობაა და შეუძლებელია მისი მოქმედება მხოლოდ როგორც ინსტიტუციისა, დამოუკიდებლად მისი წევრების ნიჭებისა, და არც ქარიზმატული გამოხატულებაა შესაძლებელი ინსტიტუციის გარეშე. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ინსტიტუცია გაუგებარია ქარიზმატული ხასიათის გარეშე და პირიქით. ქარიზმაც, იმისათვის, რომ დიაქრონულად იქნეს დაცული მისი ლიტურგიკული როლი ეკლესიაში, რომელიც თავის ბუნებით არის გამომხსნელობითი და მაკურნებელი, როგორც წესი, იღებს ინსტიტუციურ არსებობას.

როგორც ეკლესიის ინსტიტუტი, ისე ქარიზმები სულიწმიდის საქმეს წარმოადგენენ. მაგრამ, ეს არ ნიშნავს, რომ ყველა ქარიზმა რომელიც კი ეკლესიაში გამოვლინდება, მას აუცილებლად განსაკუთრებული ინსტიტუციური საფუძველი უნდა ჰქონდეს, გარდა იმ საერთო ინსტიტუციონალური საფუძვლისა, რაც ეკლესიის ინსტიტუტიდან მომდინარეობს. „სულსა ვიდრეცა უნებნ, ქრინ“⁷. ამიტომაც, სულიწმიდის ეს თავისუფლება ვერ შემოისაზღვრება რაიმე ცალკეულ ინსტიტუციონალიზირებულ ჩარჩოებში, როცა მისი მოქმედება გამოიხატება მრავალფეროვნად ეკლესიაში და უნაწილებს ამ ნიჭებს „ვითარცა ჰნებავს“⁸. ეს ნიჭები შეადგენენ ეკლესიის ინსტიტუტს ანუ ყველა ნიჭი, ყველა ქარიზმა, რომლებიც გამოიხატება ეკლესიაში საბოლოო ანალიზით არის სულიწმიდის მიერ ფორმირებული „ეკლესიის ინსტიტუტის“ გამოვლინება.

სულიწმიდის მონაფეებზე გარდამოსვლა სულთმოფენობის დღეს⁹ არის იოელის წინასწარმეტყველების აღსრულება¹⁰. ნათლობის დროს მიღებული სულიწმიდა არის ქრისტიანისათვის გან-

⁷ იო. 3. 8.

⁸ 1 კორ. 12. 11.

⁹ საქ. 2. 17-21.

¹⁰ იოელი 3. 1-5.

საკუთრებული ნიშანი, რაც გამოარჩევს ეკლესიას ისრაელისა და დანარჩენი სამყაროსაგან. სულიწმიდა ნათლობისას მიეცემა ადამიანს, რომელიც „ხორციელი“ ადამიანიდან ხდება „სულიერი“, მაგრამ, პარალელურად, სულიწმიდა გამოჩნდება ეკლესიის სხეულის ნიაღშიც სხვადასხვაგვარი ნიჭების ფორმით¹¹. პავლე მოციქულის მიხედვით, ეს ნიჭები არ ეძლევა მხოლოდ გამორჩეულ წევრებს, არამედ ყველა ქრისტიანს, რადგან არ არის ეკლესიაში ქარიზმატული არისტოკრატია, არამედ დემოკრატიული პნევმატოლოგია. როდესაც ყოველი წევრი მისი „საზომისაებრ სარწმუნოებისა“¹² აღასრულებს თავის მსახურებას ანუ თავის ნიჭს (ქარიზმას) „აღსაშენებლად გუამისა ქრისტესისა“¹³. ეს ნიჭები, რომლებიც მორწმუნეებს მიეცემათ სულიწმიდისაგან, არის წინდი და მომავალი ცხოვრების წინასწარი განცდა, რაც საიდუმლოებებში ხორციელდება. შესაბამისად, სულიწმიდის გამოვლინება არაა დამახასიათებელი მხოლოდ სანყისი ან რომელიმე სხვა ეპოქისათვის მაგ. სამოციქულოსთვის, არამედ, ეკლესიის მთელი ისტორიული ცხოვრებისათვის მისი დაარსებიდან ვიდრე მეორედ მოსვლამდე. სულიწმიდის გამოვლენა ისტორიაში აღესრულება, თუმცა თავად ეს გამოვლენა არ ეფუძნება გამომხსნელობითი მოვლენის ისტორიულ ობიექტურ ფაქტორებს. [სულიწმიდის ნიჭების მოფენა ეკლესიის ისტორიულ განგრძობადობაში არაა მხოლოდ ვერტიკალური მოძრაობა, არამედ ენერჯია ისტორიაში. ისტორია, ადამიანი და მთელი სამყარო „თავს იყრის“ ქრისტეში. გამოცხადების ისტორიულობა ნიშნავს ადამიანის სამყაროსთან ერთად ღმერთში თანაზიარებასა და კავშირს, ანუ ღმერთი არის ყოველი სიცოცხლისა და შემოქმედების წყარო ან პირიქით, ჭეშმარიტება იმის შესახებ, რომ ღმერთი არის ყოველი სიცოცხლისა და შემოქმედების წყარო, ცხადყოფს გამოცხადების ისტორიულ პრიზმაში განჭვრეტას. ისტორია არსებობს იმიტომ, რომ დამოკიდებულია ღმერთის ნე-

¹¹ რომ. 12. 6-14.

¹² რომ. 12. 6.

¹³ ეფ. 4. 11.

ბელობასა და განზრახვაზე, როგორც ძველ, ისე ახალ აღთქმაში. მთელ პატერიკულ გადმოცემაში ნათლად ჩანს ღმერთის ბატონობის ქვემარტება მთელ ისტორიაზე. ყველაფერი აღესრულება ისე, როგორც ნებაგს ღმერთს და ყველაფერი ემსახურება მის განგებულებას, რომელი განგებულებაც უწყვეტადაა დაკავშირებული „რეკაპიტულაციასთან“ ანუ ქრისტეში ყველას „თავმოყრასთან“. „რეკაპიტულაცია“ არ შეიძლება მხოლოდ ვერტიკალურად მოვიაზროთ, რადგან ის საღვთო განგებულების ისტორიასთანაა შეერთებული, მაგრამ საღვთო განგებულების ისტორია არის ღმერთის საქმე, ის ეკუთვნის ისტორიას, მაგრამ არ განისაზღვრება არსებითად ისტორიული ფაქტორისაგან. აქ ნიშანდობლივია მუსოლინისა და პაპ პიუს XII-ის დიალოგი: როგორც ჩანს მუსოლინის სურდა ხაზი გაესვა ქრისტიანობის მნიშვნელობისათვის ისტორიაში, რომ რომმა შექმნა ქრისტიანობის სიღიადე; მაგრამ პაპმა უპასუხა, რომ პეტრე თავდაპირველად პალესტინაში იყო. ამ პასუხით პაპს სურდა შეესწორებინა მუსოლინის მტკიცება ისტორიული ფაქტორის მნიშვნელობის შესახებ ქრისტიანობის დაბადებაში. ამ პასუხით პაპმა აღნიშნა, რომ ქრისტიანობა ეკუთვნის საყოველთაო ისტორიას და არ მომდინარეობს ერთი კონკრეტული ისტორიული ფაქტის გავლენისაგან.

უძველესი ერესები, რომელთაც ეკლესია უპირისპირდებოდა, სწორედ ისტორიასთან ქრისტესმიერი გამოხსნის საქმის კავშირს განმარტავდნენ მცდარად. გნოსტიკოსები, რომელნიც უმთავრესად ტრიადოლოგიასა და ქრისტოლოგიას ეხებოდნენ, უარყოფდნენ ქრისტესმიერი გამოცხადების ისტორიულობას. გნოსტიკოსებისადმი პირველი პასუხი ეკლესიის მხრიდან იყო წმინდა სამების მეორე პიროვნების განკაცების ფაქტის გამორჩევა. იესო ქრისტე იყო „ქვემარტად ხორციელად მოსული“. ამრიგად, ღვთის განკაცებულმა ძემ მისი საქმე და სწავლება დააკავშირა ისტორიასთან. გნოსტიკოსებმა, რომლებმაც დაიწყეს ანტიისტორიული ფილოსოფიური წინაპირობებით, არსებითად შეცვალეს ცოცხალი

ღმერთის ისტორიაში ბატონობისა და რწმენის შინაარსის შესახებ გაგება. აქედან გამომდინარე არიანელობის, სულიწმიდის მებრძოლთა, აპოლინარიზმის, ნესტორიანელობის და მონოფიზიტობის ერესები აშკარად ჩამორჩებოდნენ ისტორიული და ზებუნებრივი ფაქტორების სინთეზის განმარტების საქმეში¹⁴.

შეიძლება ვინმემ თქვას, რომ დასაწყისში სულიწმიდის ნიჭები უფრო ჭარბად (უხვად) იყო. შესაძლოა ეს იმისთვისაც იყო, რომ ჩაენაცვლებინათ ეკლესიის ჯერ კიდევ სუსტად არსებული ინსტიტუციონალიზირებული მონყობა. თუკი დროთა განმავლობაში ქარიზმატული ელემენტები განილია ან უფრო ზუსტად ფორმა და მიმართულება შეიცვალეს და გაძლიერდა ეკლესიის ადმინისტრაციული მხარე, ეს მოხდა ერესების დასაძლევად საეკლესიო წიაღში¹⁵. მაგრამ, იგივე სულიწმიდა გაცხადდება ამა თუ იმ ფორმით

¹⁴ Μαιτσούκα Ν., Γένεσις και ὁσσία τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος, Θεσσαλονίκη, 1969, 178-179.

¹⁵ ერესი, როგორც ეკლესიის მიერ ქრისტეს გამომხსენლობითი საქმის დოგმატური სწავლების წარუმატებელი განმარტება, უპირველესად არის სწავლების თეორიული დამუშავებისას გამოვლენილი აცდენა (აცვლა, αστοιχία-განდგომა). მეორე, ერესს რეალურად შემოაქვს ცვლილება და შფოთი ეკლესიის წევრთა სხეულის ერთობაში. ზემოხსენებული წარუმატებელი განმარტება წარმოადგენს, მეტნაკლებად ცალკეული დოგმატური ჭეშმარიტების გადაჭარბებულ გამოყოფას იმგვარად, რომ ირღვევა ცალკეული ჭეშმარიტებების ორგანული კავშირი და წონასწორობა, რომელი ჭეშმარიტებებიც მთლიანობაში წარმოადგენენ ქრისტესმიერი გამოხსნის დოგმას. მაგ., სწავლება ქრისტეს ადამიანობის შესახებ არის კათოლიკე ეკლესიის ყოვლითურთ ჭეშმარიტება, მაგრამ გადაჭარბებულად და ქრისტეს ღმერთობის ხარჯზე მისი გამოყოფა წარმოშობს ქრისტეში საღვთო და ადამიანური ბუნებების შეერთების არასწორ განმარტებას, რაც შეიცავს ქრისტეს გამომხსენლობითი საქმის მნიშვნელობის მცდარი განმარტების საფრთხეს. თეორიულად გაცხადებული ერეტიკული აზრი, თუ ის არ არღვევს საეკლესიო ერთობის ჰარმონიულ ერთობას, ხშირად არ ქმნის პრობლემას ან არ გაიგება როგორც ერესი, არამედ როგორც ერთი რომელიმე თეოლოგიური თემის შესახებ კერძო აზრი. მაგ., იუსტინე ფილოსოფოსის სწავლება სიტყვა ღმერთის „ღმერთის განზრახულობიდან“ წარმომავლობის შესახებ შესაძლებელია მიჩნეულ იქნეს, როგორც პროარიანული (იუსტინე, აპოლოგია 1. 23,2). აქედან გამომდინარე, ერესი წინ აღუდგება ქრისტესმიერი გამოცხადების შინაარს, რომელიც მიეცა კათოლიკე ეკლესიას, ხოლო ქრისტესმიერი გამოხსნის შინაარსის განსხვავებული განმარტება იწვევს კათოლიკე ეკლესიის სხეულისაგან განშორებას. ერესი გამოყოფს ეკლესიის ჯგუფს სხეულის საცხებისაგან და ამიტომაც ის წყდება მორწმუნეთა ზიარებისა და ერთობისაგან.

სხვადასხვა ეპოქაში. მიზანი კი ნებისმიერი შემთხვევისა თუ ეპოქისათვის არის ეკლესიის ერთობა და ინტერესი. სულიწმიდას არასოდეს შეუწყვეტია ეკლესიაში მოქმედება, მაგრამ თუ გაცხადების განსაზღვრული დასაბამიერი ფორმები (მაგ. ისინი, რომელნიც კორინთელთა მიმართ პირველ ეპისტოლეშია (12-14) და რომაელთა მიმართ (12. 6-14)) ნელნელა შეიცვალენ და გამოჩნდნენ უფრო ძლიერად ახალი ფორმით (ფილანტროპია, ასკეტიზმი, თეოლოგიური ლიტერატურა და სხვა), რაც სრულიადაც არაა შეუსაბამო საღვთო განგებულებასთან ეკლესიის ერთობის დაცვის საქმეში.

სულიწმიდა არ იზღუდება გამოხატულების განსაზღვრული ფორმებითა და სქემებით. სხვა სიტყვებით, თუკი დღეს პავლე მოციქულის ეპოქის ნიჭები არ დასტურდება, ეს სულაც არ ნიშნავს სულიწმიდის არარსებობას. სულიწმიდა ყოველთვის არ გამოვლინდება როგორც „სხვადასხვა ენებზე ლაპარაკი“ (საქ. 2.4). უამრავი ფორმა არსებობს სულიწმიდის გამოვლინების ანალოგიურად ყოველი შემთხვევისა სხვადასხვა ეპოქაში. შეიძლება მაგალითის მოყვანაც, ქადაგების ფორმების შესახებ. დღესაც, ჩვეულებრივ ისმის ქადაგება, რომელიც მორგებულია დღევანდელი ეპოქის საჭიროებასთან, ახალი სქემებითა და გამოთქმებით და არა ჩვენი ეპოქისა და აზროვნებისათვის მოძველებული და უცხო ფრაზებით, განსაკუთრებით ახალგაზრდებთან არსებული პრობლემების გადაჭრის შემთხვევაში.

პავლე მოციქულის მიერ კორინთელთა მიმართ პირველ ეპისტოლეში ნახსენებ ნიჭებს – „სიტყუაჲ სიბრძნისაჲ, სიტყუაჲ მეცნიერებისაჲ, სარწმუნოებაჲ, მადლი კურნებათაჲ, შეწევნანი ძალთანი, წინაჲსწარმეტყუელებაჲ, განკითხვაჲ სულთაჲ, თარგმანებაჲ ენათაჲ“¹⁶ – არასოდეს მიუღიათ ინსტიტუციონალიზირებული არსებობა ეკლესიაში. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, არასოდეს განიხილებოდნენ ეკლესიის გარეთ. მაგალითისათვის, ღმერთის ხილვის (თეოპტიის) ქარიზმა ანუ ღმერთის უქმნელი ნათლის ხილვა

¹⁶ 1 კორ. 12. 8-11.

შორსაა ცალკეული ინსტიტუციური წინაპირობისა თუ საზღვრებისაგან. ამის დამადასტურებელი არის წმინდა სიმეონ ახალი ღვთისმეტყველის ცხოვრება, როდესაც ის თავის მოძღვართან სიმონ ღვთისმშობიშთან ერთად ჩადის კონსტანტინოპოლში და მშვიერი უარს ამბობს საკვებზე, რადგან ფიქრობდა, რომ მკაცრი მარხვის დაცვისა და სხეულის ასკეზის შედეგად ღირსი გახდებოდა ენახა საღვთო ნათელი. ხოლო მისი მოძღვარი, რომელიც გამორჩეოდა გულისხმისყოფით, მიხვდა მისი ქმედების მიზანს და უთხრა: „იცოდე, რომ არც მარხვა, არც სიფხიზლე (აგროპნია), არც სხეულის ასკეზა და არც სხვა მსგავსი რამ ახარებს ღმერთს და რომ, ის ეცხადება მხოლოდ თავმდაბალ და კეთილ სულს და გულს“¹⁷. შესაბამისად, ამ და მსგავს ქარიზმებს არასოდეს ჰქონიათ რაიმე ინსტიტუციური ჰიპოსტასი ეკლესიის ცხოვრებაში, მაგრამ, რამდენადაც წარმოადგენდნენ ეკლესიის, როგორც ინსტიტუტის ერთობის შემომკრები სულიწმიდის გამოჩინებას, არასოდეს განიხილებოდა ეკლესიისაგან გამოცალკავებულად და მოწყვეტილად, არამედ მუდამ ეკლესიასთან კავშირსა და ერთობაში. ინსტიტუციისა და ქარიზმის ერთობა მუდამ თან ახლავს საეკლესიო ცხოვრებას. ამის ნათელი მაგალითი მონაზვნობაა, რომელიც დასაწყისში გამოჩნდა, როგორც ქარიზმატული მოძრაობა. დღესაც, ის იცავს და ინარჩუნებს ამ თვისებას, რადგან უწინარესად ეკლესიისაგან მიიღო ინსტიტუციონალური არსებობა. მაგრამ, უძველესი ეკლესიის სხვა ქარიზმატული ფენომენები, თუმცა გამოჩნდნენ დასაწყისში და მოქმედებდნენ როგორც კონკრეტული ინსტიტუციური ფორმა (მოციქულების, წინასწარმეტყველების, მოძღვრების ანუ ისეთი ქარიზმატული ფენომენები, რომლებიც მიმოსვლით მოღვაწეობას ეწეოდნენ ქრისტიანულ თემებში ისე, რომ არც კი ჰქონდათ კერძო ხელდასხმა; ასევე, ენებით მეტყველება (გლოსოლალია), ენების განმარტება და ა. შ) თანდათანობით განქარდნენ, რადგან ეკლესიამ საუკუნეების განმავლობაში ახალი ისტორიუ-

¹⁷ SC 104, Paris, 1964, 242.

ლი პირობებისა და გამოწვევების პირისპირ უარი თქვა მათ ინსტიტუციურ დამტკიცებაზე (გაფორმებაზე). ცნობილია საეკლესიო ისტორიიდან ეკლესიის დაპირისპირება მონტანისტებთან, ნოვაციანელებთან, დონატისტებთან და მესალიანელებთან. ესენი ქარიზმატულობის სახელით უარყოფდნენ ყველანაირ საეკლესიო ინსტიტუციას.

საეკლესიო ლიტერატურაში ცნობილია, რომ ინსტიტუციის კონცეპტი თავისი ქარიზმატული განზომილებით უპირველესად ეკლესიას მიემართება. ეკლესია არის ინსტიტუტი, მაგრამ აუცილებლად ქარიზმატული, რადგან ის შემოიკრიბება და შედგება სულიწმიდის მიერ. ამიტომაც, ეს ერთობა არის დაურღვევლი. ქარიზმატულია ყველა ინსტიტუციური ფენომენი ეკლესიაში, რომლებიც აღწერენ და გამოხატავენ საეკლესიო ცხოვრებას. ინსტიტუციური მხარეა მაგ. მსოფლიო კრებების დოგმატური ჰოროსები და კანონები, ზოგადად საეკლესიო სწავლებები და საეკლესიო ტრადიცია¹⁸. ნიკოლაოს კაბასილა წერს, რომ საიდუმლოებები (და უპირველესად ევქარისტიას გულისხმობს), სადაც ეკლესია გამოჩნდება, არიან ინსტიტუციები, რომელნიც უშუალოდ ქრისტესგან დადგინდა და შემდეგ მოციქულებისაგან, მაგრამ ისინი არ მოიაზრებიან ქარიზმატული ხასიათის გარეშე. ეკლესიის წიაღში არც ერთი საიდუმლო არ არის სულიწმიდის მოხმობის გარეშე.

ინსტიტუციებია ასევე სხვადასხვა საეკლესიო მოქმედებები, რომელნიც სულიწმიდის მიერაა დადგენილნი და რომელთაგან ზოგმა, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ფორმა იცვალეს ახალი ისტორიული პირობებისა და ვითარებების გამო. ისინი არიან სულიწმიდის ნიჭები და ინსტიტუციები დადგენილნი საეკლესიო სხეულის ცხოვრებისათვის. ამ ნიჭებზე საუბრისას, პავლესთან გვხვდება ზმნა „დაადგინა“ (ἔθετο), რომლითაც ხაზი გაესმება

¹⁸ ევსები კესარიელი, კონსტანტინესადმი PG 20, 965; PG 20, 1201; ათანასე დიდი, აპოლოგეტური არიანელთა წინააღმდეგ PG 25, 268; 348; ბასილი დიდი, სულიწმიდისათვის PG 32, 188; ეპისტოლე 92, PG 32, 480; ეპისტოლე 126 PG 32, 552; იოანე დამასკელი, ჰერესების წინააღმდეგ PG 94, 761; 1301.

ზემოხსენებული მოქმედებების ინსტიტუციურ ხასიათს. ეს ზნმა (“*τίθημι*” – დაადგინა) და სუბიექტი ღმერთი აშკარად მიანიშნებს ამ ინსტიტუციების ქარიზმატულ ხასიათზე.

უძველესი ეკლესიის ზოგი ნიჭის გაქრობის შემდეგ, ეპისკოპოსის, მღვდლისა და დიაკვნის მსახურებები უპირველესად არის ქარიზმატული თავისი ხასიათით, რადგან არ წარმოადგენენ წმინდად ადამიანური მოქმედების შედეგს ადგილობრივი ეკლესიის შესაქმნელად, არამედ სულიწმიდისას. პავლეს ფრაზაში ეფესოს ეკლესიის მიმართ „სულმანმადამან დაგადგინა მოლუანედ (*ἐπισκόπους*) და მყსად ეკლესიასა უფლისა ღმრთისასა“¹⁹ ჩანს ზემოხსენებული ზმნა, რომლის სუბიექტი არის სულიწმიდა; და აქაც, ნათლად ჩანს ეპისკოპოსის საქმიანობის როგორც ინსტიტუციონალური, ისე ქარიზმატული ხასიათი. რა თქმა უნდა, აქ მოხსენებული ხუცესები ხშირად ეპისკოპოსებადაც იწოდებიან და ცნობილია, რომ ეს ორი სახელწოდება – პრესვიტერი და ეპისკოპოსი – სამოციქულო ეპოქაში ერთმანეთს ენაცვლებოდნენ როგორც ერთი მნიშვნელობის მქონე. ტრულის მსოფლიო კრება მე-16 კანონით განმარტავს, რომ საქმე მოციქულთაში ხსენებულ შვიდ დიაკვანს არ ჰქონდათ ზუსტად ის საქმე და მსახურება, რაც მოგვიანებითი ხანის დიაკვნებს საიდუმლოებების აღსრულებისას. მაგრამ, დამოუკიდებლად იმისაგან, რომ ხუცესები და დიაკვნები სამოციქულო ეპოქაში არ აღასრულებდნენ კერძო საეკლესიო მსახურებას, რომელიც პოსტსამოციქულო ეპოქაში დადგინდა, შეგვიძლია საფუძვლიანად ვთქვათ, რომ ამ მოქმედებების სწორედ ქარიზმატული და ინსტიტუციური ხასიათი ჩანს უკვე საქმე მოციქულთას ხსენებულ ფრაგმენტებში. თუმცა, აქვე აღვნიშნავთ, რომ სამოციქულო ეპოქის დასასრულს უკვე დასტურდება ეპისკოპოსის, მღვდლისა და დიაკვნის მკვეთრად ინსტიტუციური ხასიათი²⁰. პოსტსამოციქულო ეპოქაში ეს სამი სამღვდლო დასი

¹⁹ საქ. 20. 28.

²⁰ 1 ტიმ. 3. 2; 5. 1-19; ტიტე 1. 5; 1. 7; იაკ. 5. 14; 1 პეტ. 5. 1.

დასრულებულად ინსტიტუციონალიზირებულია და თან იმ დონეზე, რომ ეგნატე ანტიოქიელი ტრალისელებს წერს: „თვნიერ ამათსა ეკლესიაჲ რჩეულ არა იქმნების, არცა კრებული წმიდა, არცა შესაკრებელი ღირს“²¹. მსგავსად, სინოდის ინსტიტუტიც, მასაც აქვს, რა თქმა უნდა, ქარიზმატული ხასიათი. რატომ? საეკლესიო კრება, მსოფლიო იქნება ის თუ ადგილობრივი, არ არის როგორც შეკრებითი ორგანო, რაღაც თვითნებური პიროვნული მოსაზრებების გამოსატქმელად, არამედ, უპირველესად, როგორც ქარიზმატული სინაქსისი, სადაც მიიღება საეკლესიო გადაწყვეტილებები სულიწმიდის წინამძღოლობით. შესაბამისად, კრებები, თუმცა არიან ფუნდამენტური საეკლესიო ინსტიტუციები, იმავდროულად არიან იმავე ეკლესიის ქარიზმატული გამოვლინება, რითაც წარმოჩნდება ეკლესიის ღმერთადამიანური ბუნება. კრებები საეკლესიო ძალმოსილებას იძენენ მხოლოდ მაშინ, როდესაც მათ აქვთ როგორც ინსტიტუციონალური, ისე ქარიზმატული განზომილება; მხოლოდ ასეთი კრებები არიან ეკლესიის ქეშმარიტი ხატი. არც ერთი კრება არ იქნა აღიარებული, და უარყოფილიც კი იქნა მათი რეჰულარულობის მიუხედავად. საკმარისია 449 წლის კრების ხსენებაც. ხოლო, ის კრებები, რომლებიც აღიარებულ იქნენ როგორც „მსოფლიო“ მათი უცთომელობის გაგებით, მომხდარა მხოლოდ მათი კანონიკური კომპეტენციის, არამედ ქარიზმატული ხასიათის გამოც²². ამის დადასტურებაა ფრაზა საქმე მოციქულთადაც: „ჯერ-უჩნდა სულსა წმიდასა და ჩუენცა“²³. თუკი ინსტიტუციონალური მხარე ეკლესიის ადამიანურ ბუნებას წარმოაჩენს, ქარიზმატული უეჭველად საღმრთოს. საეკლესიო ინსტიტუტების ქარიზმატულობა და ქარიზმების ინსტიტუციონალური ხასიათი მსგავსია ქრისტეში ორი ბუნების ურთიერთდამტევენელობისა,

²¹ PG 5, 677; ქართული თარგმანი საქართველოს ეკლესიის კალენდარი 1988, თბილისი, 536-537.

²² Florovsky G., Bible, Church, Tradition: An Eastern Orthodox View, Massachusetts, 1972, 96.

²³ საქ. 15. 28.

მსგავსი განუყოფელი ერთობით. ამასთან, სულიწმიდა, რომელიც შეკრებს ეკლესიას, როგორც ინსტიტუტს მრავალგვარი ქარიზმებით, იმავდროულად აღასრულებს ამ ქარიზმების ინსტიტუციურ მონყობას, აღაშენებს და იცავს მის ერთობას. ე. ი. ამ ერთობაში დაცულია სულიწმიდის ნიჭების მრავალგვარობა და ეკლესიის ინსტიტუციონალური მონყობა. ამ გაგებით, ეკლესიის ერთობას აქვს ორი სახე, რაც ინსტიტუციისა და ქარიზმის ერთობით გამოიხატება. ნიჭების მრავალფეროვნება, რომლებითაც შემკულნი არიან ქრისტეს სხეულის წევრები, არ არღვევს და არ განყოფს ამ წევრების ლიტურგიკულ ერთობას, არამედ არის მთავარი და ფუნდამენტური წინაპირობა ქარიზმატული ერთობის მისაღწევად. ამ ქარიზმატული სხეულის არც ერთი წევრი არ მოქმედებს ავტონომიურად, პირიქით, თითოეული, გამონაკლისის გარეშე, საკუთარი პიროვნული განსაკუთრებულობით, როგორც სულიწმიდის ნიჭების მატარებელი, აღასრულებს განსაკუთრებულ საქმეს ეკლესიის ერთობისათვის²⁴.

ეკლესიის ქარიზმატულ სხეულში ჩართვა ხდება ნათლობის საიდუმლოს მეშვეობით, რითაც ვხდებით თანაზიარნი სულიწმიდის სხვადასხვა ნიჭის. საღვთო ევქარისტია კი არის საეკლესიო ცხოვრების ცენტრი: „სასუმელი ესე კურთხევისაჲ, რომელსა ვაკურთხევთ, არამე ზიარება სისხლთა ქრისტესთა არსა? პური ესე, რომელსა განვსტებთ, არამე ზიარებაჲ ჴორცთა ქრისტესთა არსა? რამეთუ ერთ-პურ და ერთ ჴორც ჩვენ მრავალნი ესე ვართ, რამეთუ ყოველთა ერთისა მისგან პურისა მოგუაქუს“²⁵. იმდენად განმსაზღვრელი იყო საღვთო ევქარისტია ეკლესიის არსებობისა და ერთობისათვის, რომ მისი გაგება ახალი აღთქმის

²⁴ ამის დამადასტურებელია ქალკედონის IV მსოფლიო კრების მე-4 კანონი, რომლითაც კრებამ გადაჭრა ზოგიერთი მონაზვნის თვითნებური მოქმედება, რითაც მათ შფოთი და არეულობა შემოჰქონდათ ეკლესიაში. ამ კანონის მეშვეობით გადაწყდა, რომ კონკრეტული მონასტრის მონაზვნები დაექვემდებარებოდნენ იმ ეპარქიის ეპისკოპოსს, რომელთანაც ის ტერიტორიულად იმყოფებოდა. ამავე დროს კი, ეკრძალებოდათ საერო და საეკლესიო საქმეებში ჩარევა.

²⁵ 1 კორ. 10. 16-17.

ტიქსტებშიც იგივეობრივია ექპარისტობისთან²⁶. ეგნატე ანტიოქიელი მიმართავს ეფესელებს, რომ ხშირად „მეჭკრებოდით მადლობად ღმრთისა და დიდებისმეტყუელებად“...რადგან ამ დროს „დაემკობვიან ძალნი სატანაჲსნი და განწურვებულნი იგი მის მიერ ისარნი ცოდვისანი უქმად უკუნ-იქცევიან, მართლუკუნ“²⁷. სამოციქულო მამის ეპისტოლის ეს ფრაგმენტი აჩვენებს, რომ საეკლესიო მსახურებების მიზანი სხვა არაფერია თუ არა ეკლესიის ერთობის აღმენება და დაცვა.

ამრიგად, ინსტიტუციისა და ქარიზმის ერთობას აქვს უდიდესი ეკლესიოლოგიური მნიშვნელობა, არა მხოლოდ იმიტომ, რომ ეს ერთობა არ მოიაზრება ეკლესიის ბუნებისაგან არარელევანტურად და დამოუკიდებლად, არამედ იმიტომ, რომ აქვს პირდაპირი და არსებითი შედეგები საეკლესიო ერთობის ნევრთა ცხოვრებაზე. არა მხოლოდ თავისთავად ეკლესია, არამედ საეკლესიო ცხოვრების ცალკეული ინსტიტუციებისა და ნიჭების გამოხატულებებია გაუგებარი ინსტიტუციისა და ქარიზმის შორის ერთობის გარეშე. ამიტომ, საეკლესიო ცხოვრების ყველა ამ ცალკეული ინსტიტუციონალური და ქარიზმატული გამოხატულების, როგორცაა საიდუმლოებები, საეკლესიო მსახურებები, მსოფლიო და ადგილობრივი კრებების ჰოროსები და კანონები, მიზანი საბოლოო ანალიზით, მიზანი არის საეკლესიო ერთობის დაცვა. შესაბამისად, ადვილი გასაგებია თუ რა კატასტროფული შედეგები შეიძლება ჰქონდეს ეკლესიის ერთობისათვის იმნსტიტუტსა და ქარიზმის შორის ერთობის დარღვევას ან ერთის უპირატესობას მეორეზე და პირიქით, რაც უეჭველად გამოიწვევდა ამ ერთობის სულიწმიდისეული და ღმერთადამიანური ხასიათის გაუქმებას.

²⁶ Ἰω. Ζηζιούλα, Η ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας, Ἀθήναι, 1965, 37.

²⁷ PG 5. 656; ქართული თარგმანი იხ., საქართველოს ეკლესიის კალენდარი 1988, თბილისი, 614.

INSTITUTIONAL AND CHARISMATIC ASPECTS OF THE CHURCH

Gocha Barnovi*

This article discusses the institutional and charismatic aspects of the Church. The existence of the institutional and charismatic aspects of the Church, based on the principle of the unity of Christology and Pneumatology. This is some kind of theological unity, which is necessary for their coexistence.

An institution is always born in time and space and therefore is a subject of these dimensions. On the contrary, charism does not depend on time or space. There is a tight interconnection between these two aspects; In the Eastern Church there was never any kind of sharp disagreement between them. Therefore, both institution and charism coexist in the Church and there is a balance between them.

The representatives of the institution are clerics who have institutionalized charism, but at the same time, there are charismatic people with their own, non-institutionalized charism. Both aspects have ecclesiological significance, which directly affects the life of believers. The purpose of both institutional and charismatic manifestations (mysteries, Church services, dogmas or definitions) is one – the protection the unity of the Church.

Keywords: Institution, Charism, Church, Mystery, Grace of the Holy Spirit.

*Professor, Dean of the Faculty of Theology of Sulokhan-Saba Orbeliani University.
g.barnovi@sabauni.edu.ge